

Г.Б. Погріщук, д-р екон. наук, доцент
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОЕКОЛОГІЧНИХ СИСТЕМ

У статті обґрунтовано стратегічні засади інвестиційного забезпечення агроекологічного розвитку. Доведено, що система інвестиційного забезпечення агроекологічних систем потребує удосконалення в напрямку розширення важелів і методів надходження ресурсів. Визначено основні напрямки формування механізму фінансування екологічної сфери на основі позабюджетних джерел, що відповідає ринковим умовам та реалізації завдань структурного рефобурмування національної економіки. Стратегічний контент інвестиційного забезпечення агроекологічних систем вбачається нами через реалізацію системи заходів, що уможливають досягнення поставлених цілей розвитку аграрного сектора та збереження навколишнього природного середовища, шляхом задоволення попиту на інвестиційні ресурси.

Ключові слова: *інвестиційне забезпечення, агроекологічна система, стратегічний розвиток*

Постановка проблеми. Створення організаційно-економічних умов для ефективного розвитку аграрного сектору на основі єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством та промисловості сільськогосподарською сировиною, – визначено метою Стратегії розвитку аграрного сектору України до 2020 р. [1].

Стратегічний контент інвестиційного забезпечення агроекологічних систем розкривається через реалізацію системи заходів, що уможливають досягнення поставлених цілей розвитку аграрного сектора та збереження навколишнього природного середовища, шляхом задоволення попиту на інвестиційні ресурси.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектора присвятили

роботи І.В. Безп'ята, С.О. Гуткевич, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, В.І. Мельник, П.Т. Саблук, Н.М. Сіренко, А.А. Пересада та ін. Проте нині особливої актуальності набувають проблеми інвестиційного забезпечення агроекологічного розвитку й удосконалення механізмів фінансування екологічної сфери.

Формування цілей статті. Метою статті є обґрунтування стратегічних засад інвестиційного забезпечення агроекологічних систем й визначення основних напрямів формування механізму фінансування екологічної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з актуальних проблем розвитку аграрного сектора економіки України в сучасних умовах є забезпечення сільського господарства необхідними фінансовими та матеріальними ресурсами, основним джерелом яких є інвестиції.

В аграрному секторі економіки України в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів та обмежених можливостей державної підтримки інвестування, наявності високого рівня ризиків для проведення інвестиційної діяльності інвестиційна політика держави має бути спрямована на впровадження дієвих механізмів стимулювання залучення як вітчизняного, так й іноземного капіталу, створення ефективної системи управління інвестиційними процесами [1, с. 39].

Агроекологічний контент розвитку господарської системи розкривається через задіяння чинників природно-відновлювального характеру у виробництві на засадах його екологізації, ефективність діяльності якого визначає загальний рівень продовольчої безпеки [2, с.125].

Для реалізації стратегічних пріоритетів розвитку аграрного сектора економіки в системі національного господарського комплексу необхідно: забезпечення екологічної безпеки; застосування біологізації виробництва; поглиблення територіальної спеціалізації та концентрації землекористування; встановлення чіткого економічного механізму функціонування ринку науково-технічної продукції; економічна підтримка науки з боку держави; розвиток мережі інформаційно-консультативних служб, реклами і пропаганди, наукових досягнень в сфері екологічно безпечного виробництва продукції; освоєння перспективних ринків збуту; раціональному використанні фінансових та матеріально-технічних ресурсів; підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Як зазначає Мельник В.І.: «Створення сприятливих внутрішніх умов для функціонування національної агропродовольчої системи сприятиме

забезпеченню досягнення конкурентних переваг й виходу вітчизняних товаровиробників на нові ринки. Процеси трансформації вітчизняної економіки потребують розробки нових підходів до формування моделі розвитку агропродовольчої сфери національної економіки» [3, с.77].

Стратегічний розвиток галузі має здійснюватися на якісно новій основі і бути спрямований на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та продовольчу безпеку держави. Вважаємо, що підґрунтям такого розвитку є сформована система інвестиційного забезпечення, що у працях Кісіля М.І. трактується, як «сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, необхідних для забезпечення нормального перебігу інвестиційних процесів» [4, с.225].

Нині значна частина сільськогосподарських підприємств працює не на повну потужність, перебуваючи у затяжній фінансовій кризі, хоча останніми роками намітилася стабілізація економічної ситуації в агропромисловому комплексі. В умовах різкого скорочення природовідтворюючих і природовідновлювальних витрат доцільно формувати альтернативні джерела інвестиційного забезпечення, зокрема, недержавні позабюджетні екологічні фонди. Так, державні асигнування заходів із розширеного відтворення та збереження аграрних ресурсів докільля в багатьох країнах Європейського Союзу здійснюють відповідні екологічні фонди, тоді як у нашій державі їхня частка у структурі відповідних витрат є досить незначною.

Дослідженнями підтверджена доцільність визначення потреб у фінансових ресурсах на мікрорівні, з метою здійснення заощаджувальних заходів та розширеного відтворення аграрного природно-ресурсного потенціалу підприємств аграрного сектору, визначення критеріїв вибору альтернативних джерел фінансування екологічних програм і проектів. Трансформація макроекономіки на екологічні засади визначається рівнем розвитку процесів самофінансування екологічної безпеки на мікрорівні, зокрема підприємств агропродовольчого комплексу. Альтернативним джерелом є формування інвестиційної привабливості вітчизняних товаровиробників для залучення іноземних інвестицій екологічної спрямованості.

Впровадження плати за використання природних ресурсів і забруднення довкілля є результатом зміни ставлення до галузі природокористування у зв'язку з переходом до засад ринкової економіки. З огляду на це, одним із завдань національної екологічної політики є організація роботи щодо забезпечення дотримання засад платності у сфері використання природних ресурсів й охорони довкілля. Відтак виникає

потреба у ефективному функціонуванні системи екологічних й ресурсних платежів.

Така система передбачає плату за землю, плату за надра, податок на видобуток корисних копалин, плату за негативний вплив на довкілля. Тобто система екологічних і ресурсних платежів відповідає принципу «забруднення-оплата», де є основою фондоутворюючих величин є ціни. Вважаємо за доцільне диференціювати різні категорії цін, дві останні беруть безпосередньо участь у створенні фондів, призначених для природоохоронної діяльності: визначені з метою стимулювання, що виконують свою роль при здійсненні лише визначених операцій; визначені з метою розширення фондів, які здійснюють стимулюючу функцію у фондоутворенні; визначені для реалізації функцій стимулювання, проте приймають участь в операціях як певні фондоутворюючі елементи. Тут ціна, як поняття еколого-економічне, практично означає плату за забруднення.

Загалом, система інвестиційного забезпечення розвитку агроекологічних систем потребує удосконалення в напрямку розширення важелів і методів надходження ресурсів, що виділяються.

В Україні варто, з урахуванням світового досвіду, акцентувати увагу на позабюджетних джерелах, а також створювати новий механізм фінансування екологічної сфери відповідно до ринкових умов та завдань структурного реформування національної економіки.

Виділимо основні напрямки вирішення цієї проблеми щодо агроекологічного розвитку: розробити нетрадиційні ринкові джерела фінансування природоохоронної діяльності, наприклад, запровадження екологічного лізингу, страхування екологічних ризиків; запровадити механізм «озеленення» податкової системи, за якого відбувається зростання екологічних платежів при зменшенні інших податків. Визначити основною державною фінансовою інституцією в природоохоронній діяльності Національний екологічний фонд для мобілізації фінансових ресурсів усіх джерел для кредитування та фінансування цільових екологічних програм та проектів, управління екологічними зборами, створивши його на базі регіональні фонди охорони довкілля на наступних засадах:

а) учасники яких повинні складати систему та бути об'єднані за асоційованим принципом, що забезпечить надійні можливості взаємного страхування, кредитування, об'єднання ресурсів при виконанні спільних екологічних проектів;

б) фонди повинні діяти як юридичні особи, за формою бути загальними, тобто здійснювати фінансування значної за обсягом

природоохоронної діяльності (охорона повітря, води, ґрунтів, біорізноманіття, боротьба з відходами тощо);

в) управління варто здійснювати через спостережні ради, до складу яких ввести представників міністерств, відомств, місцевих і регіональних органів самоврядування, виконавчої влади, громадських, екологічних організацій;

г) для розширення дохідної бази варто, крім зборів за забруднення довкілля, доповнити її надходженнями від зборів за спеціальне використання природних ресурсів;

г) видатки коштів на виконання еколого-економічних проектів, реалізація яких передбачає отримання доходу, здійснювати переважно у вигляді пільгових позичок;

д) передбачити прозорість та широку відкритість для участі в отриманні коштів із Національного екологічного фонду (на конкурсній основі, за чітко встановленими критеріями оцінки та відбору проектів, процедурою ранжування проектів).

Доведено, що основними чинниками стабілізації екологічного стану для розвитку аграрного сектора мають бути: субсидювання державних програм, стимулювання за допомогою економічних важелів раціонального використання аграрних ресурсів довкілля, застосування цінних важелів та кредитування екологічно чистого виробництва, що відповідає міжнародним екологічним стандартам, розширення бюджетного та позабюджетного фінансування заходів щодо введення інноваційних технологій в систему господарювання з метою покращення екологічної ситуації, тощо.

Серед розглянутих елементів фінансового механізму реалізації природоохоронних заходів, вбачається необхідним першочергове впровадження і розвиток таких:

– застосування податкових пільг для підприємств, які є екологічно відповідальними, тобто переводять виробництво на інноваційні ресурсозберігаючі технології (може бути звільнення від ПДВ таких підприємств на термін техніко-технологічного переобладнання основних виробничих фондів, що задіяні у процесі забезпечення екологічної безпеки виробництва, ресурсозбереження та ін.);

– збільшення величини оподаткування для екологічно-небезпечних видів діяльності й продуктів;

– кредитування на пільгових умовах (на термін створення та впровадження нових екологічно-безпечних, ресурсозберігаючих технологій та виробничого устаткування);

- застосування прискореної амортизації для основних фондів, що мають природоохоронне призначення;
- у процесі встановлення цін за екологічну продукцію використання надбавок, тощо;
- забезпечення стимулювальних, компенсаційних пільг та введення різних платежів через використання регуляторів, що посилюють функцію відповідальності за екологобезпечне ведення господарства та перехід на нові технології виробництва.

Висновки. Вдосконалення організації інвестиційного забезпечення агроекологічних систем та формування ефективних джерел фінансування природоохоронних заходів в сучасних умовах має стати невід’ємною складовою формування механізму управління та регулювання економічної системи, здійснювати стимулюючий вплив на відтворення природно-ресурсного потенціалу розвитку аграрного сектора економіки України. Визначальною передумовою ефективного функціонування механізму охорони довкілля є концепція платного аграрного природокористування, що може цілковито змінити концепцію безплатного природокористування, особливо в агропромисловому комплексі, адже за рахунок плати за використання даних ресурсів будуть формуватися основні джерела бюджетних асигнувань на природовідтворювальні цілі. Обґрунтовано потребу формування механізму фінансування екологічної сфери відповідно до ринкових умов та завдань структурного реформування національної економіки, з урахуванням світового досвіду залучення позабюджетних джерел фінансування. У перспективі ми бачимо гостру необхідність формування потужних інвестиційних ресурсів поліпшення інтегрованого екологічного стану сільськогосподарських земель за рахунок приватного вітчизняного капіталу, значно ефективнішого використання бюджетних коштів для розв’язання проблем екології за цільовим призначенням.

Бібліографічний список: 1. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року (Проект). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/7644> 2. Безп’ята І.В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектора економіки : монографія / І.В. Безп’ята. – Миколаїв: МНАУ, 2016. – 337 с. 3. Погріщук Г.Б. Агроекологічний розвиток у системі ефективного функціонування національного господарського комплексу на інноваційній основі / Г.Б. Погріщук // Бізнес Інформ: міжнар. наук. екон. жур. – 2014. – № 11. – С. 125-129. 4. Мельник В.І. Реалізація стратегічних завдань розвитку агропродовольчої системи на інноваційній основі / В.І. Мельник //

Економіка та управління АПК. – 2014. – № 2 (15). – С. 77-80. 5. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій / М.І. Кісіль // Менеджмент: збірник наукових праць – 2009. – № 11. – С. 225-232.

Г.Б. Погрищук. Стратегические основы инвестиционного обеспечения агроэкологических систем. В статье обоснованы стратегические основы инвестиционного обеспечения агроэкологического развития. Доказано, что система инвестиционного обеспечения агроэкологических систем требует усовершенствования в направлении расширения рычагов и методов поступления инвестиционных ресурсов. Определены основные направления формирования механизма финансирования экологической сферы на основе внебюджетных источников, что соответствует рыночным условиям и реализации задач структурного реформирования национальной экономики. Стратегический контент инвестиционного обеспечения агроэкологических систем рассматривается нами через реализацию системы мер, направленных на достижение поставленных целей развития аграрного сектора и сохранение окружающей природной среды, путем удовлетворения спроса на инвестиционные ресурсы.

Ключевые слова: инвестиционное обеспечение, агроэкологическая система, стратегическое развитие

B.V. Pogrischuk. Strategic bases of investment provision of agroecological systems. The article substantiates the strategic principles of investment support for agroecological development. It is proved that the system of investment support for agroecological systems needs to be improved in the direction of the expansion of levers and methods of receipt of allocated resources. The main directions of formation of the mechanism of financing of the environmental sphere on the basis of extrabudgetary sources are determined, which corresponds to market conditions and the realization of tasks of structural reform of the national economy. Strategic content of the investment support for agroecological systems is seen by us through the implementation of a system of measures that make it possible to achieve the set goals of the agrarian sector development and preservation of the natural environment by satisfying the demand for investment resources.

Key words: investment support, agroecological system, strategic development

Стаття надійшла до редакції: 12.01.2018 р.